

Barsten in het glazen plafond?

Er zijn weinig vrouwen die een topfunctie binnen de academische wereld bekleden. Gelukkig zijn er uitzonderingen. Zoals Anja Oskamp, die onlangs als rector magnificus van de Open Universiteit is begonnen en Elphi Nelissen, managing partner van Nelissen Ingenieursbureau B.V., die deze zomer als decaan van de faculteit bouwkunde aan de Technische Universiteit Eindhoven (TUE) begint. OnderwijsInnovatie noteerde stevige uitspraken over het glazen plafond en de uitdagingen in het onderwijs. 'Vrouwen moeten oppassen om niet te gaan denken dat ze gevraagd zijn omdat ze vrouw zijn.'

Twee dingen worden snel duidelijk wanneer prof. mr. Anja Oskamp en ir. Elphi Nelissen zich aan elkaar voorstellen, ten eerste: kinderen zijn geen bezwaar voor een glanzende loopbaan en ten tweede: zet de volgende stap in je carrière pas als je er écht aan toe bent. Zo heeft Oskamp bewust niet gesolliciteerd op een aantal hoogleraarschappen omdat zij op dat moment haar prioriteiten vooral bij haar gezin legde. Nelissen heeft als ondernemer en (mede)eigenaar van een bedrijf met zeventig werknemers altijd zelf kunnen en willen sturen. Ook nu ze het decanaat aan de TUE heeft aanvaard zijn de randvoorwaarden voor die functie door haar gesteld.

Glazen plafond

Hoe hard is het glazen plafond nu echt? Zijn maatregelen als quota voor vrouwen nodig om meer vrouwen in topposities te krijgen? Oskamp vertelt met veel enthousiasme over een project dat zo'n tien jaar geleden aan de Vrije Universiteit (VU) heeft plaatsgevonden. "Laat ik voorop stellen dat ik de negatieve bijzaak die quota vaak hebben heel vervelend vind", zegt ze, "maar het positieve van quota is dat het organisaties dwingt verder te kijken dan hun neus lang is. Dat is aan de VU gebeurd, waar de rechtenfaculteit de mogelijkheid kreeg zeven vrouwen voor één dag per week te benoemen. Voorwaarde was dat ze aan drie eisen moesten voldoen: ze moesten vrouw zijn, ze moesten kwalitatief goed zijn en ze moesten een innovatief vakgebied beheersen. Dat project is zeer succesvol verlopen: twee vrouwen zijn inmiddels fulltime hoogleraar aan andere universiteiten, twee vrouwen zijn benoemd in de prestigieuze KNAW, ik ben nu rector magnificus geworden aan de OU, en ook de andere twee vrouwen doen het heel goed. Kortom, dit is een mooi voorbeeld waar een klein zetje een zeer positieve uitwerking heeft gehad."

Nelissen is blij verrast met de uitkomst van dit project, maar blijft bij haar standpunt dat organisaties geen harde quota

moeten stellen voor vrouwen omdat dit volgens haar meestal leidt tot een groter afbreukrisico dan de winst die je kunt behalen. Nelissen: "Wat ik belangrijk vind is dat je organisaties dwingt bewust te gaan zoeken. De presentatie van vrouwen bij een sollicitatiegesprek is echt anders dan van die van mannen. Daarom moeten vrouwen niet alleen in een sollicitatiecommissie zitten, maar is het ook belangrijk dat mannen duidelijk moet worden dat vrouwen anders reageren. Je zou willen dat mannen op dit niveau zich daarvan bewust zijn, maar dat is niet zo. De mindset moet veranderen en dat gaat niet vanzelf. Ik heb het nu zelf meegemaakt met mijn benoeming als decaan. In eerste instantie waren er drie mannelijke sollicitanten bedacht. Het CvB was het daar niet mee eens, dat wilde een vrouw op deze positie."

Oskamp: "Vrouwen moeten wel oppassen om niet te gaan denken dat ze gevraagd zijn omdat ze vrouw zijn. Een beetje zelfbewustzijn is wel op z'n plaats. In mijn tijd als decaan heb ik veel mensen aangenomen; vrouwen, maar veel meer mannen. We hebben iedere keer heel bewust gezocht naar vrouwen, maar ik heb gemerkt dat vrouwen soms echt niet willen. Wat ik ook gemerkt heb is dat de vrouwvriendelijkheid met de komst van de nieuwe generatie jonge mannen zeer gestegen is. Vergeet niet dat de huidige generatie mannelijke hoogleraren bijna allemaal een vrouw hebben die niet thuis zit." Blijft een feit dat Oskamp nu in het VSNU-gremium van rectoren de tweede vrouwelijke rector magnificus is en bij de decanen rechtsgeleerdheid de enige was. Ook Nelissen is straks de enige vrouwelijke decaan aan de TUE.

Status en salaris

Zowel Oskamp als Nelissen zien problemen in de toenemende feminisering van – met name – het basisonderwijs. Niet alleen kunnen jongens zich moeilijker identificeren met de leerkracht, ook de status van het vakgebied neemt af als er veel vrouwen

Sijmen van Wijk

Anja Oskamp

'Het is aardig om heel veel mensen hoog op te leiden, maar het is belangrijker eerst te definiëren wat we nodig hebben in onze kennis-economie.'

Elphi Nelissen

'Persoonlijk vind ik de pabo's te veel alfa en een te hoog fröbelgehalte hebben. Ons onderwijs moet blijkbaar vooral leuk zijn.'

werkzaam zijn. Oskamp: "Vroeger was de onderwijzer 'een mijnheer' die belangrijk was. Nu is de juf een mevrouw die op de een of andere manier helemaal niet meer zo belangrijk is." Nelissen: "Salaris en status spelen zeker ook een rol. En dus kiezen jongens niet meer voor het beroep van leraar in het basisonderwijs omdat ze er tegen opzien om in een omgeving te gaan werken met alleen maar vrouwen. Bovendien heb je ook nog eens een enorme werklust en is de beloning niet om over naar huis te schrijven. Persoonlijk vind ik de pabo's te veel alfa en een te hoog fröbelgehalte hebben. Ons onderwijs moet blijkbaar vooral leuk zijn. Maar ik word van de boeken die in het voortgezet onderwijs gebruikt worden niet vrolijk. Voor bèta-georiënteerde leerlingen is het momenteel niet fijn in het voortgezet onderwijs. Als een gymnasium- of atheneumleerling nu naar de pabo gaat, dan vinden we dat zonde. Dat vind ik jammer. Het gaat mij niet zozeer om de status van het beroep, maar om de perceptie van de maatschappij op het beroep van onderwijzer."

Financiering

Het steekt Nelissen dat wij als welvarend land niet bereid zijn om voldoende geld in ons onderwijs te stoppen. "Als je de kennis-economie gaat uithollen wat blijft er dan nog over? We proberen nu extra in te zetten op techniek. Een goede zaak, want het vormt een belangrijk deel van onze inkomsten en onze export. Maar dan bedenkt men vervolgens dat studenten de masteropleiding maar zelf moeten betalen. Ik snap dat niet. Eerst wordt techniek gestimuleerd en vervolgens begint de regering na te denken over de financiële gevolgen ervan. Als ik binnen mijn bedrijf op die manier beleid zou maken bestond ik al lang niet meer."

Oskamp: "We zijn domweg niet bereid te investeren in opleidingen en die uitholling wordt langzamerhand voelbaar. Er wordt helemaal niet nagedacht over maatregelen. Neem het niet meer financieren van een tweede studie. Het gaat hier vaak om

de beste studenten, die merken dat hun ontwikkeling nog niet is afgerond. En die ontnemen je de mogelijkheid. Je mag best een extra investering van de student vragen, maar je moet de weg niet afsluiten. Maak voor dat traject een leenstelsel." Zelf is Oskamp in vijf jaar afgestudeerd omdat ze dolgraag een beurs voor Noorwegen wilde hebben. Dus die studie moest gewoon klaar zijn. Ze betwijfelt of de prikkel van een hoger collegegeld zal werken: "Ik vind dat je als universiteit studenten direct moet kunnen aanspreken op hun studiegedrag, maar universiteiten hebben weinig mogelijkheden om studenten te dwingen te studeren." Nelissen: "Ik vind dat er wel een taak ligt bij de universiteiten om studenten te begeleiden zodat ze geen studievertraging oplopen. Nu is het zo dat er enkel een bindend studieadvies wordt afgegeven, de begeleiding daarna zou wel intensiever mogen zijn."

De top

Nederland heeft de ambitie om in de top-5 van de kennis-economieën van de wereld te staan. Oskamp en Nelissen vinden dit een loffelijk streven, maar constateren tegelijkertijd dat we te veel willen. We willen én studenten opleiden tegen heel lage kosten én toponderzoek doen dat nauwelijks iets mag kosten. En door de voorgestelde bezuinigingen zal Nederland echt gaan dalen in de ranking, weten beiden.

Nelissen: "Wat ook een essentieel punt is: hoe zwaar kunnen we de mensen op de universiteiten nog belasten? Ik vind dat de rek eruit is. Toen ik aan de universiteit ging werken verbaasde ik me erover hoe hard er gewerkt wordt. Als ik om middernacht een mailtje stuur, krijg vaak om vijf over twaalf al antwoord."

Oskamp: "De buitenwacht heeft kennelijk niet door hoe hard er gewerkt wordt op onze universiteiten. Denkt men in Den Haag dat we zitten te klaverjassen? Ik zie mensen echt omvallen. Er zijn zaken die niet goed geregeld zijn. Als je ziet hoeveel tijd je moet steken in de aanvraag voor een onderzoeksvoorstel. En hoe groot is de kans dat je dat bedrag dan krijgt? In die tijd

zou je ook een artikel hebben kunnen schrijven. Natuurlijk moet er een manier zijn om de kwaliteit te bewaken, maar we zijn nu doorgeschoten door te veel tijd, geld en energie te besteden aan elkaar de maat nemen in plaats daadwerkelijk ons werk te doen!"

Wat het bereiken van een internationale toppositie ook niet helpt volgens beide vrouwen is dat er studenten naar de universiteiten komen die daar misschien niet thuishoren terwijl ze wel een vwo-diploma hebben.

Oskamp: "Het is aardig om heel veel mensen hoog op te leiden, maar het is belangrijker eerst te definiëren wat we nodig hebben in onze kenniseconomie. Misschien moeten we toch overstappen op selecteren aan de poort. Ik weet het niet. Ik heb geen pasklare oplossing, maar weet wel dat we moeten zorgen dat hbo-opleidingen, zoals lerarenopleidingen en pabo's ongeoorlooflijk aantrekkelijk worden voor studenten. Zodat vwo-leerlingen bewust de keuze maken een dergelijke opleiding te volgen vanuit een positief perspectief."

Nelissen: "Ik vind het heel erg dat er geen echt goede leerlingen vanuit het vwo naar de pabo gaan. Daar hebben decanen op het atheneum en gymnasium echt een taak te vervullen. En zoals er op de universiteiten nog wel wat meer vrouwen mogen komen, zo zou je voor de pabo's meer mannelijke studenten willen."

